

Grundlæggende undervisningsmateriale

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

44431

Udviklet af:
Marianne Svanholt
Københavns Socialpædagogiske Seminarium
Sydhavns Plads 4
2450 København SV
Tlf.: 3388 2620

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB og TAK'er

AMU-uddannelsen "Planlægning af pædagogiske aktiviteter" hører til i den fælles kompetencebeskrivelse (FKB) nr. 2629, *Pædagogisk arbejde med børn og unge*, som kan findes på <http://2004.efteruddannelse.dk>.

Uddannelsen relaterer sig primært til følgende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer (TAK'er): "Igangsættelse af aktiviteter med og for børn og unge" og "Kommunikation og samarbejde inden for børne- og ungeområdet".

Uddannelsen er relevant for flere af målgrupperne i FKB'en, primært pædagog-medhjælpere og dagplejere.

Kompetenceudviklingen har fokus på følgende arbejdspladser inden for jobområdet: Daginstitutioner i form af vuggestuer, børnehaver, integrerede institutioner, SFO'er og dagplejehjem.

Arbejdsfunktioner

Med vedtagelsen af loven om pædagogiske læreplaner i daginstitutioner er der blevet sat fokus på sammenhængen mellem børnenes kompetenceudvikling og den pædagogiske planlægning. Den pædagogiske praksis skal kunne beskrives og begrundes i forhold til målene.

Hensigten med dette kursus er at sætte deltagerne i stand til at reflektere over planlægning og gennemførelse af pædagogiske aktiviteter. Der er forskel på blot at planlægge og udføre en pædagogisk aktivitet - og så at planlægge med udgangspunkt i et mål og en forståelse af børnenes interesser, motivation og måde at tilegne sig kompetencer på.

Når man sætter sig for at begrunde og beskrive en pædagogisk aktivitet, får man ofte også øje på nye sider hos børnene og sin egen rolle som voksen. Nye ideer opstår, vanetænkning og -handling brydes, og man sætter måske spørgsmålstegn ved de gængse forestillinger om pædagogisk kvalitet. Eller også får man styrket sin faglighed og evnen til at formidle denne ved at sætte ord på, hvad der gør, at en given aktivitet er god for børnene.

Med eksplicitering af målet med en pædagogisk aktivitet bliver "succeskriterierne" for gennemførelsen også tydeligere. Hvad er det for nogle kvaliteter for børnene, vi gerne vil opnå? Hvad sker der faktisk under gennemførelsen? Reagerer børnene, som vi ventede? Får de det ud af det, som vi forventede? Eller får de noget andet ud af det? Hvordan udøvede de voksne deres rolle og måtte den eventuelt ændres undervejs? Sådanne spørgsmål kan danne grundlag for målrettede observationer under gennemførelsen af aktiviteten.

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

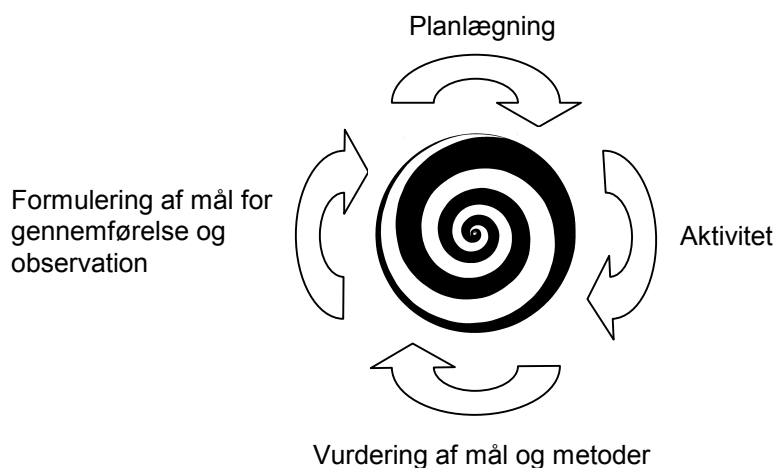
Observationer af, hvordan aktiviteten faktisk forløb, er ikke blot en måde at vurdere det enkelte forløb på. Det kan også være afsæt for videre planlægning. Hermed menes, at erfaringerne fra det faktiske forløb bruges til at foretage en eventuel justering af forløbets mål og metoder. Samtidig kan dette være en del af eller forarbejdet til at dokumentere, hvordan institutionen har arbejdet med sine mål.

Planlægning af pædagogiske aktiviteter ses dermed som en dynamisk proces, en proces, der ikke er afsluttet med gennemførelse og evaluering af det enkelte forløb. Planlægning kan dermed blive en stadig udviklingsproces og kvalitetsudvikling.

Uddannelsesstruktur

Deltagerne orienteres om kurserne ”Dokumentation og evaluering af pædagogisk arbejde” og ”Pædagogiske læreplaner i dagtilbud”.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Praksisnær kompetenceudvikling

I et uddannelsesforløb om pædagogisk planlægning er det oplagt at kombinere undervisning og afprøvning i praksis. Dette kan lade sig gøre med de fleksible rammer for afholdelsesformer i det nye AMU. Deltagerne kan med udgangspunkt i den børnegruppe på institutionen eller i dagplejen, de arbejder med til daglig, planlægge og derefter afprøve den pædagogiske aktivitet, hvorefter erfaringerne kan udveksles, diskuteres og perspektiveres i fællesskab. Det vil styrke implementeringen i praksis og kan desuden danne grobund for organisatorisk læring. I den

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

sammenhæng vil det være en fordel, hvis der er flere deltagere fra den enkelte arbejdsplads.

Kommer deltagerne fra samme geografiske område - f.eks. hvis uddannelsesforløbet er aftalt med en kommune - kan det også være en god ide at organisere deltagerne i studie-grupper, hvor studiegruppen arbejder sammen om at planlægge og afprøve en aktivitet. Dette giver også bedre muligheder for at foretage observationer af, hvordan aktiviteten forløber. Afprøvningen kan foregå i egen eller i en anden deltagers institution. Desuden kan deltagere, som ikke er i arbejde, få mulighed for at forholde sig til og deltage i en ”levende praksis”.

For dagplejere, der ikke har et dagligt arbejdsfællesskab, kan afprøvningen af forløb foregå i legestuegruppen. En anden mulighed er, at der planlægges i fællesskab, men afprøves hver for sig, hvorefter erfaringerne samles op og diskuteres i gruppen.

Afprøvningen af de pædagogiske aktiviteter kan tilrettelægges som en del af kurset. Deltagerne er i så fald ikke på arbejde, men har studiedag i praksis.

For at give tid, rum og mulighed for at omsætte planlægning til praksis og efterfølgende samle erfaringerne op kan det anbefales at arrangere uddannelsen som splitkursus, f.eks.:

- 2 dage med teori og formulering af idegrundlag for aktivitet
- 2 dage med praktisk forberedelse af og afprøvning af aktiviteten som studie i praksis over en periode på 1-2 uger
- 1 dag med præsentation, analyse og diskussion af de afprøvede aktiviteter

Forslag til temaer

Kurset kan bygges op omkring nedenstående temaer. Arbejdet med temaerne skal tage udgangspunkt i og dække uddannelsesmålet. Desuden skal de problemstillinger, deltagerne har med fra deres arbejdsplads, inddrages.

Tema 1: Udgangspunktet for planlægning af pædagogiske aktiviteter

Målet med det første tema er at få deltagerne til at reflektere over, med hvilket afsæt planlægningen finder sted. Der kan være tale om ét af eller en kombination af følgende udgangspunkter:

- Planlægning med udgangspunkt i et kompetencemål
- Planlægning med udgangspunkt i børnenes interesser og behov
- Planlægning med udgangspunkt i en aktivitetstype

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

Det er endvidere væsentligt at få deltagerne til at konkretisere deres målforestillinger i forhold til en given målgruppe. Hvad er det, børnene skal opnå gennem aktiviteten? Og hvorfor forestiller man sig, at lige netop denne aktivitet kan føre til det ønskede mål?

Øvelse i formulering af grundlag for pædagogisk aktivitet, bilag 1

Tema 2: Børnenes og de voksnes roller i aktiviteten

De voksne kan have forskellige roller før, under og efter gennemførelsen af den pædagogiske aktivitet. Hvilke roller må afhænge af en vurdering af formålet med aktiviteten, dens karakter og børnenes forudsætninger og motivation. Desuden må både børns og voksnes roller diskuteres i forhold til læringssynet: Hvornår og hvordan forestiller man sig, at børn lærer?

Hvordan skal den voksne indgå i aktiviteten

- som den, der rammesætter?
- som den, der leder og strukturerer aktiviteten?
- som dialogpartner?
- som inspirator?
- som formidler?

Hvordan skal børnene indgå i aktiviteten

- som dem, der producerer (fremstilling af produkt)?
- som medskabere af rammer, stemninger, produkter, mening, fortællinger etc.?
- som dem, der tilegner sig og demonstrerer en bestemt kunnen, viden eller bestemte færdigheder?

Tema 3: Planlægning ud fra forståelse af børnenes køn, alder og udvikling

Temaet sætter fokus på, at planlægningen bør ske ud fra en forståelse og vurdering af børnenes udviklingstrin og læremotivation. Deltagerne kan arbejde med følgende problemstillinger:

- Hvilke kompetencer kræver aktiviteten af børnene, hvilke besidder de og hvilke skal de eventuelt udvikle?
- Hvor er deres nærmeste ”udviklingszone”?
- Hvor forventes deres motivation for at deltage i aktiviteten at ligge (nysgerighed, lærelyst, samvær med andre børn og de voksne, sanseoplevelse etc.)?
- Hvor kan børnene tænkes at blokere over for deltagelse i aktiviteten?

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

Det kan anbefales, at der konkretiseres i forhold til aktiviteter, som deltagerne kunne tænke sig at arbejde med i forhold til en konkret gruppe børn.

Tema 4: Praktisk planlægning - fra ide til virkelighed

Planlægning af pædagogiske aktiviteter rummer også en praktisk side. Især ved nyskabende aktiviteter skal der måske nye materialer til, eller der skal fremstilles noget, som man ikke umiddelbart kender til. Det kan også være, at man som mål har at udvikle en bestemt kompetence hos børnene og har brug for nye ideer til velegnede aktiviteter.

- Hvordan finder man egnede materialer?
- Hvordan finder man praktiske vejledninger?
- Anvendelse af faglige netværk/andres erfaringer med lignende aktiviteter.

Der kan tages afsæt i deltagerens egne ideer eller i cases. Ud over at søge i bibliotekernes databaser, telefonfagbøger mv. kan det anbefales, at deltagerne går på nettet, hvor der kan findes praktiske anvisninger på alt fra dragebygning til fremstilling af gaffavåben.

Case til øvelse i at finde praktiske anvisninger og inspiration, bilag 2

Tema 5: Planlægning i fællesskab med kolleger

Planlægning af pædagogiske aktiviteter rummer også en samarbejdsdimension. Når en gruppe kolleger går i gang med at udvikle en aktivitet, kan følgende punkter overvejes:

- Fælles afklaring af aktivitetens idegrundlag
- Udveksling af ideer og optimal udnyttelse af de enkeltes ressourcer
- Arbejds- og rollefordeling under forberedelse og gennemførelse af aktiviteten
- Iagttagelser under gennemførelse
- Evaluering af aktiviteten i forhold til mål og idegrundlag

Tema 6: Redskaber til vurdering af den pædagogiske aktivitet

Under gennemførelsen af aktiviteten bør man samtidig foretage observationer af, hvordan den rent faktisk forløber. Observationerne kan systematiseres, hvis man på forhånd gør sig klart, hvad man vil se efter, f.eks. med udgangspunkt i målet. Det er også en måde at skaffe sig dokumentation for, hvordan man har arbejdet med f.eks. et bestemt kompetencemål. I kurset kan man komme ind på:

- Fokuspunkter for observationer
- Observationsmetode (iagttagelse, billeder, lyd, video, produkter)
- Analyse af observationer

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

- Vurdering af forløb ud fra mål som udgangspunkt for videre pædagogisk refleksion

Er der tale om et splitkursus, er der mulighed for først at planlægge en aktivitet, herunder at beskrive, hvordan man forventer, at børnene vil agere. Dernæst kan aktiviteten afprøves mellem kursusdagene. Deltagerne kan fremlægge deres beskrivelser af forløbets gennemførelse, og de kan i fællesskab analysere forløbet: Hvad var målet og forventningerne? Hvordan gik det og hvorfor? Er det noget som skal ændres? På den måde får de også afprøvet at give hinanden respons på planlægning og udførelse af pædagogiske aktiviteter.

Om observation, bilag 3

Observationsskema, bilag 4

Vejledning til forberedelse af præsentation og evaluering af pædagogisk aktivitet, bilag 5

Respons på de øvrige deltagers rapporter/mundtlige oplæg, bilag 6

3. Litteraturliste

Vibeke Bay Jensen: Det er in at være ude, i Børn og unge 22/2001

Birgitta Kennedy: Fantasi og forandring, Pædagogisk Bogklub

Børns udeleg. Betingelser og betydning (red. Patrik Grahn m.fl.) Pædagogisk Bogklub

Hans Henrik Knoop: Leg, læring og kreativitet, Pædagogisk Bogklub

Ulla Fischer og Bent Leicht Madsen: Se Her! Om børns opmærksomhed og pædagogens rolle, Pædagogisk Bogklub

Søren Kai Christensen m.fl.: Pædagogisk udviklingsarbejde – en nødvendighed, kapitel 11, Semi-forlaget

Tendenser i pædagogisk udviklingsarbejde (ed. Peter Møller Pedersen og Brita Foged, Forlaget PUC, heri især *Indledning* og *Udvikling i organisationer – en introduktion*.

Sølvguiden, Udgivet af Socialministeriet, september 2003. Kan downloades på: <http://kidlld.dk>

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

Guldguiden, Udgivet af Socialministeriet, september 2003. Kan downloades på:
<http://kidlld.dk>

Bilag

Bilag 1. Formulering af idegrundlag for pædagogisk aktivitet

Bilag 2. Case til øvelse i at finde praktiske anvisninger og inspiration

Bilag 3. Om observation

Bilag 4. Skema til observation af pædagogisk aktivitet

Bilag 5. Vejledning til forberedelse og præsentation og evaluering af pædagogisk aktivitet

Bilag 6. Vejledning til responsgivning

Formulering af idegrundlag til pædagogisk aktivitet

Opgaven går ud på, at I formulerer en ide til en pædagogisk aktivitet og begrundet den.

I skal:

- formulere ideen og overveje, hvilke mål I har: Hvad vil I gerne have børnene opnår eller oplever, hvilken glæde eller gavn vil I gerne have, at de oplever eller får?
- overveje, hvilken aldersgruppe I vil arbejde med og argumentere for, hvorfor I tror, at jeres aktivitet passer til aldersgruppen
- overveje, om I tror, jeres tilbud appellerer mest til piger eller drenge eller lige meget til begge køn
- overveje, hvad I selv gerne vil lære gennem formuleringen og afprøvningen af aktiviteten
- gennemtænke den praktiske forberedelse og hvilken rolle I har som voksne

Senere i forløbet afprøver I aktiviteten og beskriver, hvordan det gik. I skal forsøge at vurdere, om målene blev nået, og hvordan børnene reagerede.

Sammenfat overvejelserne i skemaet på næste side

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

Pædagogisk aktivitet. Ideskitse

Gruppen består af:	
Vores/mit forsøgstema er (titel):	
Vi/jeg vil gerne styrke vores/min egen evne til:	
Formålet er, at børnene herigennem:	
Målgruppe (alder, køn):	
Beskriv jeres/dine foreløbige ideer til, hvad I/du gerne vil forsøge jer/dig med	
Planlægningen før gennemførelsen: ☐ Anskaffe ☐ Gøre ☐ Informere/formidle	

Caseopgaver til øvelse i at finde praktiske anvisninger og inspiration til pædagogiske aktiviteter

1. Børnehave

Børnehaven er ude at gå tur i skoven en blæsende efterårsdag. Børnene er optaget af alle de blade, der flyver rundt. De kaster dem op i luften og ser på, hvordan de hvirvler rundt. Et par drenge prøver også, om de kan få deres huer til at flyve. Nogle børn begynder at spørge om, hvorfor så mange ting kan flyve i dag. På vejen hjem får I øje på et par drager. "Kan vi ikke også prøve at lege med sådan nogle", spørger nogle børn.

Opgave:

- Gå på nettet og find mindst 2 anvisninger på, hvordan man selv kan bygge en drage.
- Find ud af, hvilke materialer I skal bruge, og hvad de koster
- Læg en plan for, hvordan I vil få fremstillet dragerne, og hvordan I vil få dem sat i luften

2. SFO/Fritidshjem

I har spurgt børnene, om de har forslag til aktiviteter i den kommende tid. Nogle drenge fortæller begejstret om, at de kender nogen, der spiller "rollespil live". Det vil de også meget gerne prøve. Nogle piger er også med på ideen. De vil gerne være elvere.

I beslutter jer for at sætte et rollespilsprojekt i gang. Ingen af jer ved særlig meget om det på forhånd.

Opgave:

- Find mindst 2 artikler og en bog om rollespil
- Find ud af de vigtigste racer, der optræder i rollespil
- Find en anvisning på fremstilling af mindst 3 forskellige typer gaffavåben
- Find mindst 3 anvisninger på fremstilling af dragter
- Find ud af hvilke materialer I skal bruge for at komme i gang med fremstilling af våben og dragter, og hvordan I vil gribe det an praktisk

Observation

Observation er en metode, du kan bruge i dit arbejde med børnene. I det daglige er der meget, der skal gøres og nås, og derfor opbygger man en masse rutiner. Men ved hjælp af observation kan du stoppe op og reflektere over dit arbejde og dine rutiner. Det kan gøre dig klogere på, hvad det er du gør, og du bliver måske opmærksom på nogle af kvaliteterne, ved de ting du laver med børnene. Hvis du oplever, at du er fastlåst i en problemstilling med et enkelt eller flere af børnene, så kan observation hjælpe dig til at se tingene med nye øjne og få ideer til at løse problemet.

Der er forskel på verden set med voksen- og børneøjne

Børn og voksne har forskelligt **perspektiv**.

Hvis et barn stikker hånden ned i yoghurt-skålen for at undersøge, hvordan yoghurt føles, hvor koldt er det, hvor tykt er det osv., så er det ikke for at irritere den voksne. Ud fra barnets perspektiv er det ved at undersøge yoghurt. Ud fra den voksnes perspektiv giver det ekstra arbejde (at skulle tørre af og måske vaske en bluse), og den voksne kan derfor hurtigt få opfattelsen af, at barnet er uartigt og ”driller” den voksne.

Hvordan observerer man?

Først gør du dig klart, hvad du vil sætte fokus på. Er det relationerne børnene imellem, mellem børn og voksne eller begge dele. F.eks.: Hvorfor bliver Amalie ofte rasende på de andre børn og ødelægger legen for dem? Hvorfor kommer vi op at diskutere om morgenen om tøjet?

Dernæst holder du øje med, hvordan f.eks. Amalie indgår i relation til de andre børn. Du **registrerer** de forskellige handlinger, der finder sted, f.eks.:

Amalie spørger Anton, om han vil lege
Anton siger ikke noget, men vender ryggen til
Osv.

Du har sandsynligvis ikke mulighed for at skrive ned, mens det foregår. Du skriver i stedet ned efter hukommelsen, så snart og så præcist som du kan. Du kan eventuelt få hjælp af en kollega til at registrere. Husk, at i første omgang skal du kun fastholde, hvad du har registreret, og ikke begynde at fortolke eller vurdere.

Når du har registreret, skal du til at **tolke de enkelte handlinger** ved at gennemgå det materiale, du har skrevet ned. Du lægger mærke til, hvem Amalie kontakter, og hvordan hun gør det. Du lægger også mærke til, hvordan de forskellige børn reagerer på Amalies kontaktforsøg. Du skal også se på den måde, du som voksen reagerer på Amalie, og om dit kropssprog

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

f.eks. viser de andre børn, hvad du synes om Amalie.

Til sidst skal du lave **en sammenfattende tolkning** af handlingsforløbet og den samlede interaktion. Først i denne fase må du give barnet ”egenskaber”. F.eks. ”Amalie er god til at lege med de små, men har mere svært ved at indgå i relation med de jævnaldrende”, ”Amalie kan godt forstå det, de jævnaldrende siger, men har svært ved at aflæse deres kropssprog”.

Der er to grunde til, at du først skal registrere, og at du dernæst skal tolke.

1. For at adskille barnets perspektiv fra dit eget perspektiv
2. For at være åben over for sider hos barnet, du ikke har lagt mærke til.

Grundlæggende er det altså vigtigt, at du, mens undersøgelsen står på, sætter din opfattelse af barnet til side.

I analysen skal du skelne mellem:

- Registrering
- Tolkning af den enkelte handling
- Tolkning af handlingsforløb og samlet interaktion

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

Bilag 4

Skema til observation

Observationen finder sted på:

Observationens varighed:

I observationen optræder følgende – skriv køn og alder på børnene:

- a. Børn:
- b. Voksne:

Brug ikke børns eller kollegers rigtige navne. Skriv hvad du registrerer.

Hvad der siges	Hvad der gøres

Planlægning af pædagogiske aktiviteter

Grundlæggende undervisningsmateriale

Hvad der siges	Hvad der gores

Vejledning til forberedelse af præsentation og evaluering af pædagogisk aktivitet

1. Start med at præsentere:

Temaet for den pædagogiske aktivitet
(*jeg/vi har valgt at ville afprøve en*)

Baggrunden for at vælge netop den aktivitet i forhold til

- Børnegruppen (*det har jeg/vi gjort, fordi børnene*)
- Pædagogiske mål (*det, vi gerne ville opnå, var*)

Lidt om forberedelsen (*før jeg/vi prøvede det af, forberedte jeg/vi det ved at*)

2. Fortæl, hvordan det forløb:

- Hvordan forløb realiseringen af den pædagogiske aktivitet (du/I må meget gerne have billeder med)?
- Hvordan reagerede børnene og du/I selv i selve situationen?
- Opnåede du/I målene?

3. Hvad har du/I lært ved at gennemføre forsøget?

- Tanker undervejs og efter forsøgets gennemførelse
- Noget du/I ville rette ind på/justere
- Ideer til videreudvikling
- Noget du/I gerne vil diskutere på holdet

Respons på de øvrige deltageres rapporter/mundtlige oplæg

1. Uddybning

Har du uddybende spørgsmål til rapporten/oplægget?

2. Supplement

Er der noget, du kan supplere med (lignende erfaringer, noget teori du kender, som kan belyse yderligere)?

3. Diskussion

Er der noget, du får lyst til at diskutere?

4. Brugsværdi

Hvordan kan du bruge rapportens erfaringer og synspunkter i dit eget arbejde, hvad blev du især inspireret af?

5. Helhedsvurdering

Hvad synes du som helhed om rapporten/oplægget?